

kretnih podatkov. V poglavju, ki zajema obdobje po letu 1935, ko je Korošec deloval kot minister za notranje zadeve, se Ahčin zaradi pomanjkljivega poznavanja situacije zgubi v prikazovanju glavnih Koroščevih političnih sovražnikov tistega časa, predstavi njegovo religiozno življenje, njegov odnos do komunizma, do delavskega vprašanja. Podrobno piše o oblikovanju Jugoslovanske radikalne zajednice, pojasnjuje politiko Slovenske ljudske stranke itd., vendar Korošec ne nastopa več osebno.

V knjigi najdemo tudi nove podatke o konkretnih hotenjih in dejanjih Antona Korošca, na primer, zakaj ni, potem ko je videl, da Jeftić pri državnozbornih volitvah leta 1935 ni mislil na sodelovanje s SLS, poiskal stikov z opozicijo in se ji pridružil v volilni borbi, zakaj se je raje odločil za abstinenco.

Spomine sklene gradivo, ki so ga Ivanu Ahčinu poslali ljudje, ki so imeli na Korošca kot duhovnika in kasneje politika posebne spomine in tisti, ki so zbirali podatke o njegovih prednikih, njegovemu življenju in delu. "Svoje dolžnosti kot duhovnik, katehet in človek je opravljal z veliko vnemo in natančnostjo. Vsi farani so ga radi imeli in ga visoko spoštovali." (Andrej Stakne)

Avtorja sta z ureditvijo in izdajo Ahčinovih spominov prispevala k (boljšemu) poznavanju dr. Antona Korošca in njegovega, se pravi slovenskega političnega življenja v jugoslovanskem prostoru v dvajsetih in tridesetih letih tega stoletja.

Naj sklenem z besedami avtorjev predgovora, da je najdba Ahčinovega rokopisa in prirejena objava le-tega z vidika zgodovinopisja in kot prispevek današnji politični misli izredno dobrodošla.

Mojca Šorn

M i l a n P a h o r , Jadranska banka v Trstu. Narodna in študijska knjižnica, Slovenski raziskovalni inštitut, Trst, 1996, ilustr.

Slovensko zgodovinopisje je dolgo časa zanemarjalo razvoj finančnega sektorja med Slovenci. Ta trditev, ki je na splošni ravni sicer ustrezna, pa vendarle ne velja v vseh potankostih. V slovenskem prostoru oziroma zgodovinopisju je najti izjemo. Gre za zamejski prostor oziroma zamejske zgodovinarje, ki so se tej plati posvečali veliko več in veliko bolj temeljito kot drugi slovenski zgodovinarji. Vzrok so gotovo povsem drugačne politične in gospodarske razmere, ki drugače opredeljujejo in usmerjajo raziskave slovenskega gospodarskega življenja na drugi strani meje. Tako ni presenetljivo, da je tovrstna plat gospodarskega življenja že bila raziskovana in tudi predstavljena javnosti v obliki različnih člankov in knjig. Predstavljene so bile razvojne smeri in kvalitativne značilnosti razmaha zadružništva v celoti, posebej pa kreditnega. V teh naporih izstopajo zlasti zgodovinarji iz vrst Slovencev v Italiji.

In ni naključje, da so ti raziskovalni naporje avtorje privedli tudi do raziskav slovenskega bančništva. V široko pojmovano bančništvo sicer lahko uvrstimo tudi kreditno zadružništvo, vendar pa na tem mestu predmeta ne opredeljujemo tako široko temveč bistveno ožje. Mislimo namreč na bančništvo klasičnega tipa, v obliki delniške družbe. Tako je nedavno na knjižni trg stopila knjiga o Jadranski banki iz Trsta. Njen avtor Milan Pahor je širšemu slovenskemu zgodovinarskemu

avditoriju dodobra znan. Morda velja le poudariti, da je ravno on tisti, ki se je zelo trudil razkriti preteklost slovenskih finančnih institucij na Tržaškem.

Tematika njegove tokratne knjige je Jadranska banka. Se pravi ustanova, ki je imela v razvoju slovenskega bančništva pomembno mesto. Pomembnost izvira iz dejstva, da je bila to druga banka v slovenskem prostoru, ki so jo spodbudili Slovenci in jo tudi aktivno vodili, ob sodelovanju Hrvatov in Čehov, ki so bili tudi pomembni delničarji. Z Ljubljansko kreditno banko, ustanovljeno leta 1900, in Jadransko banko iz leta 1905 je tedanje slovensko gospodarstvo dobilo novo dimenzijo, prišlo je do pomembnega kakovostnega prestopa. Iz omejenega repertoarja združnega denarnega poslovanja je bil storjen podjetniški korak v veliko bolj zahtevno bančno poslovanje. Le to je obenem na široko odprlo možnosti udejstovanja v različnih gospodarskih sektorjih in ukvarjanje z donosnimi finančnimi operacijami, ki jih združna oblika nikakor ni dovoljevala.

Pahor je obravnavo Jadranske banke zastavil kronološko, dogajanje v banki in okoli nje je predstavil za vsako leto poslovanja posebej, od ustanovitve do nesrečne ukinitve v letu 1927. Na tak način je prišla bolj do izraza delitev na dve obdobji. Na prvotno obdobje vzpenjanja in doseganja vrhunca poslovne aktivnosti, širitve prostora ekonomskega udejstovanja (Trst in predvsem vzhodna jadranska obala) in utrjevanja gospodarskega pomena in družbenega ugleda, ter na drugo, povsem drugačno obdobje. To je na čas po spremembi meja, po razširitvi italijanske države na slovenske predele, ki ga označuje z oblastnimi ukrepi spodbujeno počasno usihanje Jadranske banke in končno tudi njeno izginotje. Dogajanje po prvi svetovni vojni je bilo v vsem nasprotno času pred njo. Pahor nas prepričljivo vodi skozi labirint različnih pritiskov, finih in grobih, izsiljevanj in ukan, ki so jih zganjale fašistične oblasti, da bi onemogočile delo Jadranske banke kot simbola gospodarske prepoznavnosti in uspešnosti Slovencev in Hrvatov v Trstu. Predstavi tudi drugo plat, to je prizadevanje banke, da bi se ohranila pri življenju tudi s prenosom dela poslov v Jugoslavijo in ustanovitvijo Jadranske banke v Ljubljani, ki je sicer imela formalno sedež v Beogradu. Tu je banka nemoteno nadaljevala poslovanje in njena vloga v slovenskem gospodarstvu v nekaj letih po prvi svetovni vojni je bila precejšnja. A tudi ta veja je počasi usahnila. Dokapitalizacija banke, ki je bila posledica poslovnih težav, in prenos težišča na beograjske delničarje, kar se je odrazilo v spremembi imena, ki se je po novem glasilo Jadransko-podunavska banka, in dejanski prenos sedeža v Beograd ter odpoved poslovni aktivnosti v Sloveniji, je banki odvzelo slovenski značaj. Spomin in zavedanje o lastni bančni preteklosti med Slovenci v Trstu ni zamrlo. Po drugi svetovni vojni je to nadaljevala Tržaška kreditna banka, ki je bila funkcijski dedič predvojne Jadranske banke, a tudi ta je žal neslavno končala.

S knjigo o Jadranski banki, ki jo dopolnjujejo še podatki o drugih ustanovah v Trstu, bilančni podatki in statut Jadranske banke ter seznam virov in literature, smo tudi v slovenskem zgodovinopisju končno začeli predstavljati pomembne gospodarske ustanove. Da se je to zgodilo ravno v zamejstvu, ni presenečenje. Če pustimo politične, kulturne in nacionalne vidike ob strani, lahko zatrdimo, da je to posledica majhnega števila gospodarskih ustanov in s tem tudi lažje odločitve za predstavitev. Milan Pahor je s to knjigo postavil določena merila, izoblikoval je pristop in način obravnave življenja neke banke. Naloga drugih zgodovinarjev pa

je, da ta metodološki prijem še izpopolnijo in s tem tudi presežejo z obravnavo kake druge slovenske banke.

Žarko Lazarevič

D a r k o F r i š , B o g d a n K o l a r , A n d r e j V o v k o : Prvih sto let Kranjsko slovenske katoliške jednote. Pregled zgodovine KSKJ 1894-1994. Izseljensko društvo Slovenija v svetu. Založba Ilex, Ljubljana 1997, 294 strani

---

Izseljenstvo je vidno zaznamovalo preteklost slovenskega naroda, še zlasti v obdobju zadnjih treh desetletij 19. stoletja, prve četrtine 20. stoletja ter po koncu druge svetovne vojne. Ta fenomen, katerega osnovno gibalno je bilo človekovo iskanje izhoda iz neperspektivnosti, raznovrstnih stisk in družbene izključevalnosti, uvršča po svoji intenziteti slovenski prostor v sam evropski vrh. Še vedno povsem neposredno zadeva del izseljenskih generacij, po drugi strani pa postaja predvsem v zadnjem desetletju predmet načrtnega zgodovinopisnega proučevanja. O slednjem lahko ugotovimo, da smo v dveh knjigah Slovenske kronike XX. stoletja že dobili precej obširen in večstranski oris tega dogajanja, ki pa hkrati opozarja na nujnost podrobnejše obravnave posameznih tem.

Knjiga dr. Friša, dr. Kolarja in dr. Vovka *Prvih sto let Kranjsko slovenske katoliške jednote* odpravlja eno izmed omenjenih vrzeli in predstavlja prvo monografsko obdelavo zelo pomembnega vidika izseljenske problematike, t.j. delovanja in pomena izseljenskih podpornih organizacij. Kot pove že naslov knjige, pa se leta omejuje na eno vrsto podpornih organizacij, t.j. na zvezo društev v KSKJ kot prvoustanovljeni in eni najmočnejših organizacij slovenskih izseljencev v ZDA in Kanadi.

Po eni izmed opredelitev je bil osnovni smoter KSKJ naslednji: "Ohraniti Slovencem sveto katoliško vero, buditi ljubezen do maternega jezika in podpirati se med seboj v stiski in potrebi." To usmeritev je izražalo tudi uradno Jednotino vodilo: "Vse za vero, narod in slavno K.S.K. Jednoto". Cilj organizacije je bil torej izrazito večsmeren, a so bili poudarki v različnih obdobjih v skladu s konkretnimi okoliščinami oziroma potrebami različni, pri čemer pa se vztrajanje na strogih katoliških načelih potrjuje kot najbolj stanovitna konstanta. Jednotina podporna vloga je bila tako le del dejavnosti, saj je kot katoliška organizacija imela obenem pomembno spodbujevalno vlogo pri ustanavljanju slovenskih župnij, cerkev, verskih šol ter narodnih domov in s tem širšega povezovanja katoliško čutečih izseljencev.

Monografija ne posreduje obravnavane problematike v povsem enoviti obliki, saj ima na zunanji ravni pogojno rečeno značaj zbornika in je delež vsakega avtorja povsem jasen. Različni pa so tudi pristopi avtorjev, ki se gibljejo med sintetično-analitično in dokumentarno ravni.

Uvodnemu krajšemu orisu zgodovine izseljevanja Slovencev, njihovega naseljevanja, integracije, asimilacije ter ustvarjalnosti v ZDA in Kanadi, sledijo trije obsežni tematsko-kronološki sklopi, pri čemer sta prva dva medsebojno najtesneje povezana in predstavljata zaokrožen pregled razvoja, delovanja in pomena KSKJ.